

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2387/2020

Datum rozhodnutí: 24. června 2021

Závěr: *Koná-li vlastník při správě věci a při nakládání s ní způsobem, jenž vyvolá újmu třetí osobě, dopustí se porušení § 2900 občanského zákoníku. Vytvoří-li vlastník při správě předmětu svého vlastnictví a nakládání s ním nebezpečnou situaci, resp. bude-li mít kontrolu nad nebezpečným hrozcím jinému od předmětu jeho vlastnictví, a přitom neučiní dostatečná opatření k odvrácení hrozcí újmy, poruší povinnost plynoucí z § 2901 občanského zákoníku. V každém konkrétním případě však je třeba vážit, zda zákrok proti hrozcí újmě vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života.*

Obsah: Spor byl veden o náhradu újmy zahrnující ušlý výdělek, náklady léčení a nemajetkovou újmu. Tuto újmu měla žalobkyně utrpět v důsledku úrazu, ke kterému došlo v nákupní galerii spravované žalovanou. Poškozené místo na podlaze překrývala vyvýšená plastová deska připevněná k podlaze výstražnou černo-žlutou páskou, která byla daného dne sešlapaná. Podle soudu prvního stupně, který žalobu zamítl, nedošlo k porušení § 2900, § 2909 či § 2910 občanského zákoníku. Žalovaná dostala své prevenční povinnosti, jestliže označení nerovnosti zajistila popsáním způsobem. Došlo-li skutečně v daném místě k pádu a zranění žalobkyně, pak újmu tím utrpěnou nelze klást k tíži žalované, ale žalobkyně samé, která nevěnovala dostatečnou pozornost prostoru, v němž se pohybovala. Terénní nerovnost, kterou představovala plastová deska, označil obvodní soud za bagatelní v porovnání například s obrubníky či uvolněnými dlaždicemi, kterým musí chodec při chůzi na chodníku věnovat pozornost a vyrovnat se s nimi. Odvolací soud rozsudek potvrdil, neboť nebyl prokázán základní předpoklad odpovědnosti za škodu, totiž porušení právní povinnosti. Nejvyšší soud nepřipustil dovolání proti těm dílčím nárokům, které přesahovaly každý sám o sobě částku

50 000 Kč (jednotlivé nároky na náhradu újmy jsou na sobě relativně nezávislé a posuzují se samostatně). Dovolání shledal důvodným. Ustanovení § 2900 občanského zákoníku zakládá obecnou prevenční povinnost každé osoby předcházet vzniku škod. Navazuje na ustanovení § 415 občanského zákoníku z roku 1964, oproti němuž však obsahuje významné formulační odlišnosti mající zásadní dopad z hlediska použitelnosti závěrů dosavadní aplikační praxe. Vyjma toho, že citované ustanovení nově výslovně předpokládá nástup prevenční povinnosti pouze v případech, kdy to vyžadují konkrétní okolnosti případu či zvyklosti soukromého života, a že chrání odlišně vymezené právní statky náležející jinému, lze zásadní rozdíl spatřovat rovněž v tom, že se nadále již nepočítá s dosahem obecné prevence na případy způsobení škody opomenutím škůdce, nýbrž je postihováno výhradně konání, tj. aktivní jednání osob. Ustanovení § 2900 občanského zákoníku má nadále dopadat jen na případy aktivního počínání, které je požadavkem generální prevence limitováno tak, že při něm musí konající osoba dbát práv jiných osob, aby do zákonem vyjmenovaných statků nebylo neopodstatněně zasaženo vzhledem ke konkrétním poměrům a souvislostem. Zvláštní podmínky, za nichž vznikne subjektu povinnost k náhradě újmy způsobené jeho omisivním jednáním (nekonáním, opomenutím), pak stanoví § 2901 občanského zákoníku. Za východisko právní úpravy, jež zakládá odlišný odpovědnostní režim v závislosti na tom, zda újma vzešla z aktivního či pasivního jednání škůdce, lze považovat obecnou tezi, že každý by měl v zásadě bez výjimky odpovídat za své konání, tedy jednání, jímž aktivně ovlivňuje okolí a může zasáhnout do právní sféry jiného, avšak požadovat po osobě, aby zakročila na ochranu jiného, ačkoli se na kauzálním procesu vedoucím ke vzniku újmy nijak nepodílela, je možno pouze ve specifických a zvláště odůvodněných případech. Zákon tak ukládá tzv. zakročovací povinnost toliko 1) tomu, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu, 2) odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami, potažmo 3) tomu, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví

nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit. To vše za podmínky, že vznik předmětné povinnosti odůvodňují okolnosti případu či zvyklosti soukromého života. Ustanovení § 2901 občanského zákoníku má subsidiární povahu a postihuje tak pouze případy, v nichž je vzhledem ke konkrétním okolnostem namístě dovodit povinnost subjektu zakročit na ochranu jiného, ačkoli jiná konkrétní zákonná či smluvní povinnost v tomto směru absentuje. Ustanovení § 2900 ani § 2901 občanského zákoníku nezakládají samostatnou skutkovou podstatu náhrady škody, nýbrž pouze specifikují podmínky, za nichž bude možno konkrétní jednání subjektu považovat za porušení zákonné povinnosti ve smyslu § 2910 občanského zákoníku. Odpověď na otázku, které z ustanovení § 2900 a § 2901 občanského zákoníku na určitou situaci dopadá, nemusí být vždy zcela jednoznačná, neboť se bude odvíjet od skutkového stavu věci a od tvrzení poškozeného o tom, jakým způsobem bylo do jeho práv zasaženo. V některých případech se bude zřejmě jednat o kombinaci obou možných způsobů porušení právní povinnosti – tedy jak konání, tak opomenutí. Konání vlastníka při správě věci a při nakládání s ní způsobem, jenž vyvolá újmu třetí osoby, dopustí se porušení § 2900 občanského zákoníku. Vytvoří-li vlastníka při správě předmětu svého vlastnictví a nakládání s ním nebezpečnou situaci, resp. bude-li mít kontrolu nad nebezpečím hrozícím jinému od předmětu jeho vlastnictví, a přitom neučiní dostatečná opatření k odvrácení hrozící újmy, poruší povinnost plynoucí z § 2901 občanského zákoníku. Utrpí-li poškozený újmu v budově, pak za ni její vlastníka bude odpovídat v případě, že jeho konání při správě budovy nebylo dostatečné a nevyhovělo zvyklostem soukromého života, jež vyžadují, aby si vlastníka při nakládání s věcí a při její správě počínal tak, aby nedocházelo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného, případně tehdy, pokud vytvořil (či toleroval) v budově nebezpečnou situaci, aniž by učinil dostatečná opatření k odvrácení hrozící újmy, a to s přihlédnutím k povaze prostoru, v němž se překážka nachází, a k účelu, jemuž interiérová komunikace slouží. Způsob nakládání s věcí a standard jejího zajištění ve vztahu k možné újmě třetích osob bude tedy třeba zkoumat vždy v každém jednotlivém případě s přihlédnutím k povaze věci, zvyklostem soukromého života, místním poměrům a konkrétním okolnostem vzniku újmy. Je namístě očekávat, že provozovatel nákupní

galerie snadno přehlédnutelnou nerovnost na jinak neporušeném a hladkém povrchu interiérové komunikace mezi obchody označí natolik zřetelným způsobem, aby ji zaregistrovali procházející zákazníci galerie, od nichž nelze na daném místě požadovat soustředěnou pozornost zaměřenou na stav podlahy. Je nepřijatelné porovnávat desku sloužící k překrytí poškozené části podlahy v interiéru a obrubník nebo nerovnost v dlažbě chodníku, neboť nejen jejich výška, ale i prostředí, v nichž se uvedené nerovnosti nacházejí, jsou výrazně odlišné. Jinou pozornost a obezřetnost lze od chodce vyžadovat při pohybu po chodníku a jinou v interiéru pasáže s obchody, v němž se očekává, že uživatelé budou věnovat zvýšenou pozornost spíše obsahu výkladů než nečekaným nerovnostem podlahy. Takové úvahy však v rozhodnutích nižších soudů absentovaly. Proto bylo dovolání vyhověno.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4605/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2010, sp. zn. 25 Cdo 374/2008, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4132/2016

Relevantní ustanovení: § 2900, § 2901 a § 2910 občanského zákoníku

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1835/2020

Datum rozhodnutí: 13. května 2021

Závěr: *Zahyne-li v důsledku škodní události více než jedna osoba, mělo by se to projevit ve zvýšení náhrady blízkému pozůstalému nad rámec pouhého součtu přiměřených náhrad za ztrátu každé z osob, jež zemřely. Tím spíše se toto východisko uplatní v případě úmrtí obou rodičů při stanovení náhrady za duševní útrapy pozůstalého (byť zletilého a zaopatřeného) potomka. Ztráta obou rodičů současně je nepochybně objektivně způsobila přivodit člověku bolestnější prožitek než ztráta jednoho z rodičů při zachování možnosti hledat oporu a lásku u druhého z rodičů, proto by náhrada za duševní útrapy spojené s jejich úmrtím měla být vyšší než součet náhrad, jež by pozůstalému náležely při úmrtí jednoho každého z rodičů.*

Obsah: Spor byl veden o náhradu nemajetkové újmy vznikuvší v důsledku usmrcení dvou blízkých osob při dopravní nehodě způsobené řidičem vozidla pojištěného u žalované. Jednalo se o rodiče dvou prvních žalobců. Kromě potomků usmrcených požadovala náhradu nemajetkové újmy též partnerka

jednoho ze žalobců a dále rodinná přítelkyně obou usmrčených. Žalovaná dobrovolně vyplatila poškozeným cca 1/5 požadovaných částek, další nároky odmítla. Soudy nižších stupňů žalobu zamítly. Odvolací soud poukázal na to, že při stanovení výše náhrady lze vyjít ze základního rozpětí určeného Nejvyšším soudem pro skupinu citově nejbližší spjatých osob (rodiče, děti a manžel) v rozmezí 240 000 Kč až 500 000 Kč a určil základní částku pro odškodnění na 510 920 Kč jakožto dvacetinásobek průměrné mzdy v roce 2014. Vzhledem k tomu, že za útrapy spojené s úmrtím dvou blízkých osob bylo žalovanou každému z pozůstalých synů vyplaceno 1 200 000 Kč, snaše zesnulých 400 000 Kč a rodinné přítelkyni 200 000 Kč, dospěl k závěru, že plnění, která poskytla žalovaná, byla průměrná. Zohlednil mimořádné vztahy žalobců se zesnulými a zvážil i další okolnosti případu. V podaném dovolání žalobci vytýkaly nižším soudům, že odvolací soud se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe, neboť nevzal v potaz všechny okolnosti hodné zvláštního zřetele, konkrétně okolnost, že zemřely dvě osoby najednou, čímž pozůstalým vznikla ztráta a šok mnohem vyšší než dvojnásobná (odvolací soud pouze sečetl částky přiznané jako náhradu újmy za každého ze zesnulých). Odvolací soud též nesprávně vyřešil otázku, která dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla řešena, zda k hledisku možné ekonomické likvidace škůdce uloženou výší náhrady újmy je nezbytné přihlížet i v případě, kdy škůdce zemřel. Též namítali, že rozhodnutí závisí na vyřešení otázky, která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, a to otázky modifikace základní částky náhrady újmy s ohledem na specifické okolnosti případu. Konečně namítali, že otázka kritéria finanční závislosti na zesnulém pro účely určení nároku na náhradu újmy by měla být dovolacím soudem řešena jinak. Nejvyšší soud připustil dovolání k vyřešení otázky, zda a jaký má vliv na výši náhrady nemajetkové újmy okolnost, že byly usmrčeny současně dvě osoby žalobci blízké, jež je otázkou dosud neřešenou. Podle § 2959 občanského zákoníku při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Z dosavadní judikatury plyne, že při rozhodování o výši náhrady je třeba zohlednit okolnosti jak na straně pozůstalého, tak i na straně škůdce. Na straně pozůstalého je významná

zejména intenzita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční závislost na zemřelém a eventuálně jiná satisfakce (jako např. omluva, správný postih škůdce či jeho trestní odsouzení), která obvykle není sama o sobě dostačující, její poskytnutí však může mít vliv na snížení peněžitého zadostiučinění. Předpokládá se, že běžné rodinné vztahy mají určitou kvalitu, důvodem pro zvýšení náhrady proto mohou být vztahy mimořádně blízké a kvalitní, naopak pro úvahu o nižší náhradě by měly svědčit slabší než obvyklé vazby mezi zemřelým a pozůstalou osobou. Zohlednit lze rovněž, byl-li pozůstalý očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Kritéria odvozená od osoby škůdce jsou především jeho postoj ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek. Za základní částku náhrady, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek, lze považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Zahyne-li v důsledku škodní události více než jedna osoba, mělo by se to projevit ve zvýšení náhrady blízkému pozůstalému nad rámec pouhého součtu průměrných náhrad za ztrátu každé z osob, jež zemřely. Tím spíše se toto východisko uplatní v případě úmrtí obou rodičů při stanovení náhrady za duševní útrapy pozůstalého (byť zletilého a zaopatřeného) potomka. Ztráta obou rodičů současně je nepochybně objektivně způsobila přivodit člověku bolestnější prožitek než ztráta jednoho z rodičů při zachování možnosti hledat oporu a lásku u druhého z rodičů, proto by náhrada za duševní útrapy spojené s jejich úmrtím měla být vyšší než součet náhrad, jež by pozůstalému náležely při úmrtí jednoho každého z rodičů. Odvolací soud sice při úvaze o výši přiměřené satisfakce správně ve prospěch vyšší než průměrné náhrady vzal v potaz mimořádně kvalitní a úzké rodinné a přátelské vztahy žalobců se zesnulými, zohlednil skutečnost, že viník nehody zemřel a jeho pozůstalí žalobce nijak nekontaktovali, vzal však rovněž v úvahu, že poškození zemřeli v důchodovém věku, oba synové s nimi prožili podstatnou část života, ani jeden ze synů na nich nebyl

existenčně závislý, většina podnikatelských aktivit poškozených byla v době jejich smrti již převedena na jednoho ze synů. Z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu však není zřejmé, zda a jakým způsobem se v jeho úvahách promítla skutečnost, že šlo o současné úmrtí dvou blízkých osob, ve vztahu k synům. Tento nedostatek způsobuje, že nelze přezkoumat, zda hodnocení odvolacího soudu dostalo zásadě proporcionality, neboť bez řádného posouzení všech rozhodných kritérií a jejich odůvodnění ani není možno soudem uvažované náhrady porovnat s náhradami присouzenými v jiných případech zásahu do osobnostních práv.

Související judikatura: Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 rozsudek Cdo 894/2018, náleží Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14

Relevantní ustanovení: § 2959 občanského zákoníku

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1367/2019

Datum rozhodnutí: 29. dubna 2021

Závěr: *Převede-li věřitel zajišťovací směnku po její splatnosti na třetí osobu, jedná se o způsob náhradního uspokojení zajištěného závazku. Jestliže výnos z prodeje směnky nepostačí k úhradě celé zajištěné pohledávky, může věřitel uplatnit vůči dlužníkovi nárok na zaplacení zbývajících částí kauzální pohledávky. Věřitel zajištěné pohledávky bez dalšího neztrácí právo na její uplatnění vůči dlužníku (v rozsahu, v němž dosud nebyla jeho pohledávka náhradně uspokojena z výnosu prodeje zajišťovací směnky) ani tehdy, zaplatí-li později dlužník (po právu) směnku jejímu nabyvateli. Jestliže věřitel převedl po splatnosti zajištěné pohledávky zajišťovací směnku na třetí osobu, došlo tím k „samostatnění“ zajišťovací směnky a věřitel kauzální pohledávky již nemůže získat pozdějším uspokojením směnečné pohledávky (plněním novému majiteli směnky) žádný (další) zdroj možného náhradního uspokojení své pohledávky. Oddělení zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky, k němuž dojde po splatnosti smenkou zajištěné pohledávky, není v rozporu s povitým obchodním stykem (§ 265 obchodního zákoníku).*

Obsah: Žalobce a žalovaný uzavřeli smlouvu o převodu obchodního podílu, přičemž k zajištění ceny za převod podílu byly vystaveny zajišťovací směnky znějící na konkrétní částku odpovídající každé jednotlivé splátce ceny obchodního podílu. Ve sporu šlo o zaplacení směnky zajišťující v pořadí třetí

splátku ceny obchodního podílu. Protože žalovaný třetí splátku neuhradil, převedl žalobce po uplynutí splatnosti této dílčí splátky příslušnou zajišťovací směnku na třetí osobu, avšak za částku 2,5 milionu korun, přičemž celá splátka měla činit 5 milionů Kč. Žalovaný následně zaplatil nabyvateli směnky (indosatáři) celou směnečnou sumu ve výši 5 milionů korun, směnečnou odměnu i směnečný úrok. Žalobce se následně po žalovaném domáhal zaplacení částky 2,5 milionu korun, což byl rozdíl mezi výší konkrétní splátky a úplatou za převod směnky. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Zajišťovací směnka je jako každá směnka abstraktním cenným papírem, který je bezprostředním nositelem práva, nevzniká však samostatně bez jakéhokoliv právního důvodu. Důvodem vzniku zajišťovací směnky je zajištění jiného závazku (jde o zajišťovací prostředek, nikoli o zajišťovací závazek). Specifický vztah zajišťovací směnky a zajištěného závazku lze považovat za tzv. nepravou akcesoritu, jejímž projevem je podle soudu prvního stupně mimo jiné to, že právní postavení dlužníka se postoupením (indosací) tohoto zajišťovacího prostředku nemůže zhoršit. Riziko oddělení práv ze zajišťovací směnky od zajištěného závazku proto musí nést věřitel, který o převodu směnky jako jediný rozhoduje. Jestliže se tedy věřitel rozhodne převést zajišťovací směnku samostatně, musí při převodu směnky za cenu pod její nominální hodnotu počítat s oslabením svého práva z původního závazku pro případ, že dojde k uhrazení směnečného dluhu v celém rozsahu indosatáři. Převedl-li žalobce zajišťovací směnku na indosatáře samostatně (tj. aniž by na indosatáře postoupil též smenkou zajištěnou pohledávku na zaplacení splátky ceny převedeného obchodního podílu) a žalovaný následně zajišťovací směnku uhradil, lze takovou platbu považovat za náhradní plnění, jímž byla zcela uspokojena (zanikla) také smenkou zajištěná kauzální pohledávka. Opačný závěr by znamenal dvojí plnění dlužníka ve výši zcela závislé na rozhodnutí věřitele o tom, za jakou úplatu zajišťovací směnku převede. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Při řešení vztahu dvou teoreticky právně samostatných pohledávek (ze smlouvy o převodu obchodního podílu a ze směnky), jež náleží dvěma odlišným osobám (převodci obchodního podílu a majiteli směnky), je nutno zohlednit především zásadu, podle níž věřiteli má náležet z jednoho závazku jen jedno plnění. Jestliže v posuzovaném případě byly jednotlivé směnky vystaveny (podle ujednání smluvních stran

obsaženého ve smlouvě) k zajištění včasné úhrady dohodnutých splátek ceny převáděného obchodního podílu, měl žalobce (jako věřitel) možnost uplatnit svou pohledávku „buď v nalézacím řízení či prostřednictvím směnečného práva“, přičemž oba způsoby uplatnění (včetně jejich kombinace) mohly vést pouze „k jedinému ekonomickému splnění závazku uhradit úplatu za převod obchodního podílu“. Zajišťovací směnka totiž nemá sankční charakter, který by mohl vést k další povinnosti dlužníka plnit ze zajištěného závazku. Zároveň odvolací soud posoudil oddělení směnky od zajištěného závazku jako jednání rozporné se zásadami poctivého obchodního styku. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, v němž položil mj. následující otázky: (1) Ztrácí věřitel směnkou zajištěnou pohledávku, s jejímž plněním je dlužník v prodlení, právo na uspokojení své (zajištěné) pohledávky v případě, že převede v rámci realizace zajištění směnku na třetí osobu a na směnku je následně nabyvateli plněno dlužníkem? (2) Jestliže věřitel pohledávku zajištěnou směnkou realizuje své zajištění úplatným převodem směnky na třetí osobu, je v takovém případě náhradní uspokojení zajištěné pohledávky představováno úplatou dosaženou z převodu směnky nebo částkou, kterou dlužník plní na směnku jejímu nabyvateli? (3) Zajišťuje-li směnka pouze jistinu kauzální pohledávky, může mít její převod na třetí osobu, případně následná úhrada směnečné sumy a postižních nároků nabyvateli směnky vliv na povinnost dlužníka hradit příslušenství kauzální pohledávky? Dovolání bylo shledáno přípustným a důvodným. To, jakou funkci případně plní směnka ve vztahu k základnímu právnímu poměru účastníků, jenž byl hospodářským základem vystavení směnky, určuje dohoda účastníků směnečného vztahu (tzv. směnečná smlouva). Jakkoli zákon z tohoto pohledu žádné zvláštní druhy směnek nerozlišuje, právní teorie i soudní praxe v této souvislosti zpravidla vymezují rozdíly mezi směnkami platebními (v podobě směnky „pro soluto“ a směnky „pro solvendo“) a směnkami zajišťovacími. Zajišťovací směnky představují jen prostředek zajištění jiné pohledávky za dlužníkem ze směnky, popř. třetí osobou; jinak řečeno, slouží pouze jako zdroj možného náhradního uspokojení zajištěné pohledávky pro případ, že dlužník svůj závazek včas a řádně nesplní. Plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku

nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky. Skutečnost, že plněním na zajišťovací směnku nezaniká směnkou zajištěná pohledávka (popřípadě skutečnost, že plněním na směnkou zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka směnečná), ještě neznamená, že by se věřiteli pohledávky mělo z ekonomického hlediska dostat dvojího plnění. Plnění poskytnuté věřiteli na úhradu směnky vystavené za účelem zajištění (jiné) pohledávky věřitele je totiž ve svém důsledku „náhradním“ plněním, jehož se věřiteli dostalo z titulu zajištění směnkou a které zprostředkovaně slouží věřiteli „k pokrytí“ směnkou zajištěné pohledávky. Převod zajišťovací směnky před splatností zajištěného závazku bez současného převodu zajištěné pohledávky je porušením smluvního ujednání o zajišťovacím charakteru směnky. To platí, i když ani ve smlouvě, ani na samotné směnce není vyjádřeno, že směnku nelze před splatností zajištěného závazku převést. Převod směnky, k němuž došlo až po splatnosti směnkou zajištěné pohledávky, bez současného převodu směnkou zajištěné pohledávky nemá žádný vliv na povinnost zaplatit směnku. Jinak řečeno, po splatnosti směnkou zajišťované pohledávky majiteli směnky nic nebrání v tom, aby dosáhl (náhradního) uspokojení své (směnkou zajištěné) pohledávky také tím způsobem, že směnku převede za úplatu na třetí osobu. Skutečnost, že nabyvatel směnky se v takové situaci nestane současně věřitelem směnkou zajištěné pohledávky, pak sama o sobě dlužníka nezbavuje povinnosti (převedenou) směnku zaplatit. Byla-li směnka vystavena jen jako prostředek zajištění jiné pohledávky věřitele za dlužníkem, je pro uplatnění takové směnky zásadně určující obsah uzavřené směnečné smlouvy, jinak řečeno účastníky směnečného vztahu dohodnuté podmínky, za nichž lze vykonat práva ze zajišťovací směnky vůči dlužníku. Jestliže v tomto směru nebylo mezi účastníky směnečného vztahu dohodnuto nic jiného, je věřitel poté, co dlužník svůj kauzální závazek včas a řádně nesplní, především oprávněn uplatnit vůči dlužníku zajištěnou pohledávku i nárok ze zajišťovací směnky, a to v jakémkoliv pořadí, případně i souběžně. Věřiteli ovšem rovněž nic nebrání v tom, aby zcela či zčásti dosáhl náhradního uspokojení zajištěné pohledávky prostřednictvím prodeje zajišťovací směnky za úplatu třetí osobě. Zatímco převod zajišťovací směnky před splatností zajištěné pohledávky (bez převodu této pohledávky na nového majitele směnky) bude mít za následek zjevné porušení ujednání o zajišťovacím

charakteru směnky (základního smyslu a účelu zajišťovací povahy směnky), prodej směnky třetí osobě po splatnosti zajištěné pohledávky (případně poté, co budou splněny i další smluvené předpoklady pro použití směnky jakožto zajišťovacího prostředku) představuje možný způsob (alespoň částečného) náhradního uspokojení směnkou zajištěné pohledávky. Zákaz takového postupu (nebyl-li účastníky směnečné smlouvy výslovně dohodnut) nelze z ničeho dovodit. Rozhodne-li se věřitel „použít“ zajišťovací směnku výše uvedeným způsobem (realizovat zajištění své pohledávky prodejem směnky), bude úplata, kterou věřitel za prodej směnky obdrží od třetí osoby, sloužit (v rozsahu tohoto plnění) jako zdroj náhradního uspokojení směnkou zajištěné pohledávky. Jestliže výnos z prodeje směnky nebude postačovat k (náhradnímu) uspokojení celé zajištěné pohledávky, nelze z ničeho dovodit, že by věřitel nemohl vůči dlužníkovi uplatňovat zbývající část kauzální pohledávky. Je-li částka, kterou věřitel obdržel od třetí osoby za prodej směnky, pouze náhradním zdrojem uspokojení směnkou zajištěné pohledávky, pak k takovému náhradnímu uspokojení pohledávky zjevně mohlo dojít pouze v rozsahu odpovídajícímu výši plnění, jež věřitel získal za převod směnky. Ve zbývající části zajištěná pohledávka nezanikla a nebyla uspokojena ani náhradním způsobem, když věřitel potud neobdržel žádné plnění, jež by bylo využitelné k náhradnímu uspokojení zbytku pohledávky. Jestliže věřitel převedl po splatnosti zajištěné pohledávky zajišťovací směnku na třetí osobu, došlo tím k „osamostatnění“ zajišťovací směnky (zajišťovací funkce směnky byla jejím prodejem „zkonzumována“) a věřitel kauzální pohledávky již nemůže získat pozdějším uspokojením směnečné pohledávky (plněním novému majiteli směnky) žádný (další) zdroj možného náhradního uspokojení své pohledávky. Proto věřitel zajištěné pohledávky bez dalšího neztrácí právo na její uplatnění vůči dlužníku (v rozsahu, v němž dosud nebyla jeho pohledávka náhradně uspokojena z výnosu prodeje zajišťovací směnky) ani tehdy, zaplatí-li později dlužník (po právu) směnku jejímu nabyvateli. Proto bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 1363/2011

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 671/21

Datum rozhodnutí: 28. června 2021

Závěr: *Případné systémové pochybení soudu či automatického mechanismu ověřování platnosti elektronického podpisu na podání adresovaném soudu nemůže být na újmu účastníkovi řízení; v případě pochybností je nutno postupovat tak, aby byly případné nedostatky platnosti elektronického podpisu odstraněny tak, aby účinky podání účastníka řízení zůstaly zachovány. Soud je povinen informovat odesílatele elektronického podání, jímž se domáhá soudní ochrany, o tom, že platnost elektronického podpisu nelze automaticky ověřit.*

Obsah: Okresní soud sdělil stěžovateli, že nepřihlíží k jeho návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu (EPR), neboť tento návrh nebyl opatřen platným uznávaným elektronickým podpisem. Ústavní soud zjistil, že stěžovatel podal prostřednictvím advokáta návrh na vydání EPR pomocí formuláře Ministerstva spravedlnosti. Na návrhu se nachází elektronický podpis stěžovatelova advokáta, jehož platnost je mezi stěžovatelem a okresním soudem sporná. Téhož dne stěžovatel obdržel automaticky generované e-mailové potvrzení o doručení podání. Uvádí se v něm mimo jiné, že stěžovatelovo podání bylo doručeno v 15:21:30 a že bude provedena kontrola datové zprávy ve smyslu vyhlášky č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Dle záznamu o ověření podání obsaženého ve spise proběhlo automatické ověření v 15:23:47. Platnost podpisu stěžovatelova advokáta však nebylo možné automaticky určit a bylo třeba jeho ruční ověření. Ještě téhož dne stěžovatel obdržel i automaticky generované e-mailové potvrzení o předání podání k dalšímu zpracování. Dle tohoto potvrzení bylo stěžovatelovo podání „doručené dne 30. 12. 2020 v 15:21:30 a ověřené dne 30. 12. 2020 v 15:23:47“ předáno ke zpracování v 15:28:47 a byla mu přiřazena spisová značka. Následně zaslal okresní soud jednající vyšší soudní úředníci stěžovateli sdělení, že k jeho návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu nebude přihlížet, neboť návrh není podepsán uznávaným elektronickým podpisem. Ústavní soud z návrhu na vydání EPR v podobě, v níž je obsažen ve spise okresního soudu, zjistil, že k tomuto návrhu byl připojen elektronický podpis stěžovatelova

advokáta založený na kvalifikovaném certifikátu. Tento podpis ovšem není platný, neboť dokument byl po podpisu změněn či poškozen. Stěžovatel uvedl, že jeho advokát platně podepsal návrh na vydání EPR uznávaným elektronickým podpisem, konkrétně zaručeným elektronickým podpisem založeným na kvalifikovaném certifikátu. Návrh po připojení podpisu nijak neměnil, ostatně to formulář k podání návrhu zveřejňovaný Ministerstvem spravedlnosti ani neumožňuje. Ihned po podpisu byl tedy návrh odeslán a případně změny v návrhu nemohl provést stěžovatel či jeho advokát. Jakékoliv změny či poškození návrhu při jeho zpracování proto nemohou jít k tíži stěžovatele. Okresní soud měl dle § 4 odst. 5 písm. a) vyhlášky č. 259/2012 Sb. ověřit platnost uznávaného elektronického podpisu a dle § 4 odst. 8 této vyhlášky sdělit stěžovateli na e-mailovou adresu výsledek tohoto ověření. V den podání návrhu byl stěžovatel e-mailem nejprve informován o tom, že bude provedena kontrola datové zprávy ve smyslu vyhlášky č. 259/2012 Sb., a ve druhé e-mailové zprávě o tom, že jeho podání bylo „ověřeno“ a předáno k dalšímu zpracování. Stěžovatel z těchto zpráv dovodil, že k ověření došlo a připojený podpis byl vyhodnocen jako platný. Jeho důvěru v akty veřejné moci nicméně následně narušil okresní soud, který podpis označil za neplatný a rozhodl se k návrhu nepřihlížet. Okresní soud ve svém vyjádření uvádí, že u stěžovatelova návrhu bylo třeba ručně vyhodnotit platnost elektronického podpisu. Při tom bylo zjištěno, že podpis není platný, neboť dokument byl po aplikování podpisu změněn nebo poškozen. Proto stěžovatele tak jako v obdobných případech přípisem uvědomil, že k jeho návrhu se nepřihlíží. Podle okresního soudu mu nastavení elektronického systému neumožňuje jakkoliv do podaných návrhů zasahovat, takže ke změně či poškození návrhu muselo dojít před přidělením věci okresnímu soudu. Ústavní soud si dle § 48 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vyžádal od Ministerstva spravedlnosti vyjádření k věci, a to včetně odpovědi na otázku, zda je navrhovatel informován v případě, že u jeho návrhu nelze vyhodnotit platnost podpisu automaticky. Ministerstvo spravedlnosti ve svém vyjádření uvedlo, že navrhovatelé nejsou o této skutečnosti informováni. Ústavní soud shledal ústavní stížnost formálně přípustnou a věcně důvodnou. Ústavní soud již dříve dovodil, že v souvislosti s podáními učiněnými elektronicky je třeba zohledňovat i úpravu obsaženou mimo jiné v zákoně

č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, a vyhlášece o podrobnostech výkonu spisové služby. Obecný soud, který přijme dokument v elektronické podobě, proto jako tzv. veřejnoprávní původce [§ 3 odst. 1 písm. a) zákona o archivnictví] má mimo jiné povinnost dle § 4 odst. 5 písm. a) vyhlášky o podrobnostech výkonu spisové služby ověřit platnost uznávaného elektronického podpisu a kvalifikovaného certifikátu pro elektronický podpis, na kterém je uznávaný elektronický podpis založen. Dle § 4 odst. 8 vyhlášky o podrobnostech výkonu spisové služby je pak jeho povinností i na základě výsledku tohoto ověření potvrdit odesílateli, že dokument byl doručen a splňuje podmínky pro další zpracování, a to na adresu elektronické pošty odesílatele, pokud ji lze z dokumentu zjistit. Jinak vyjádřeno, povinností soudu jako veřejnoprávního původce je informovat odesílatel na jeho e-mailovou adresu rovněž o výsledku ověření platnosti uznávaného elektronického podpisu. To je třeba vztáhnout i na případy, v nichž probíhá automatické ověřování a platnost elektronického podpisu nelze automaticky ověřit. O této skutečnosti je třeba informovat odesílatele na jeho e-mailovou adresu, je-li obsažena v odeslaném dokumentu. V případě návrhů na zahájení řízení je tak zajištěno, že si navrhovatel bude vědom rizika spojeného s tím, že elektronický podpis bude vyhodnocen jako neplatný a k návrhu nebude přihlíženo, a umožní mu podniknout kroky k tomu, aby se domohl soudní ochrany. Nesplní-li obecný soud povinnost informovat odesílatele o tom, že podání, jímž se navrhovatel domáhá soudní ochrany, je opatřeno elektronickým podpisem, jehož platnost nelze automaticky ověřit, porušuje jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatel o této skutečnosti informován nebyl, naopak mu byla zaslána automaticky generovaná e-mailová zpráva, podle níž bylo jeho podání „ověřeno“ a předáno k dalšímu zpracování. Okresní soud tedy nedostál povinnosti informovat stěžovatele o výsledku ověření platnosti elektronického podpisu. Shledané porušení základního práva stěžovatele je spíše výsledkem systémového nastavení zpracování návrhů na vydání EPR než konkrétního pochybení okresního soudu ve věci stěžovatele. Tyto okolnosti nicméně nemohou nijak změnit závěr, že v důsledku těchto skutečností došlo k porušení základních práv stěžovatele. Ústavní soud zakázal okresnímu soudu pokračovat v porušování základního práva stěžovatele a přikázal obnovit stav před jeho porušením. Je na

okresním soudě, aby zvolil způsob, jakým zabráni dalšímu porušování stěžovatelova práva na soudní ochranu a obnoví stav před porušením. Není vyloučeno, aby okresní soud s ohledem na specifika věci posoudil návrh na vydání EPR jako řádně (platně) podepsaný. Případně lze stěžovatele informovat e-mailovou zprávou o tom, že platnost elektronického podpisu nebylo možno automaticky ověřit. V takovém případě bude na stěžovateli, aby odpovídajícím způsobem na takové sdělení reagoval. Je ovšem nezbytné vycházet z toho, že uvedená zpráva měla být stěžovateli zaslána již v den, kdy podal návrh na vydání EPR. Na případná podání, která

stěžovatel nyní učiní, je třeba nahlížet tak, jako by stěžovatel v den podání svého návrhu skutečně tuto zprávu obdržel a reagoval na ni. To je pak třeba promítnout i do úvah o časových účincích jeho podání, včetně takových otázek, jako je promlčení nároku. Jedině tak by totiž byl skutečně obnoven stav před porušením základního práva stěžovatele.

Související judikatura: nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2963/17

Relevantní ustanovení: čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, § 174a občanského soudního řádu

Zpracoval: Jan Tryzna

Z knižních novinek Wolters Kluwer doporučujeme

Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014–2020

Monika Forejtová, Pavla Buriánová, Vladislav Vnenk a kolektiv

Čtenářům odborné i laické veřejnosti je v publikaci s názvem „Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014–2020“ představena problematika opatrovnického řízení z pohledu relevantní judikatury Ústavního soudu. Výběr analyzované judikatury zahrnuje rozhodnutí Ústavního soudu, která se týkají problematiky od vymezení práv a nejlepšího zájmu dítěte, přes výživné, rodičovství a styk nezletilých dětí s rodiči až po specifická rozhodnutí reagující například na zohlednění zájmu dítěte při ukládání trestu rodiči, poplatky za přítomnost otce

u porodu, uznání rodičovského statusu stejnopohlavního manžela či dokončení procesu umělého oplodnění po smrti zesnulého manžela.

Vybraná judikatura je řazena věcně a zároveň pro přehlednost i chronologicky dle jednotlivých let počínaje rokem 2014, tedy po nabytí účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. až prozatím do roku 2020.

Výběr jednotlivých rozhodnutí, která autoři zároveň komentují, se odvíjí od jejich specializace nejen jako členů katedry ústavního a evropského práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni, ale i jako praktikujících advokátů a soudců.

Kompletní nabídka knih s možností pohodlného nákupu na obchod.wolterskluwer.cz.